

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(nidnuc)

“ ” — 201 p.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 8.05056 Міжнародні економічні відносини
за магістерською програмою професійного спрямування
Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)

на тему: «Основні напрямки розвитку зовнішньоекономічних зв'язків
Одеського регіону в контексті світових інтеграційних процесів»

Виконавець:

студентка 64 групи факультету
міжнародної економіки

Гезалян Інга Арманівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

К.Е.Н., ВИКЛАДАЧ

Сукач Ольга Олексіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

АНОТАЦІЯ

Гезаліан І. А., «Основні напрямки розвитку зовнішньоекономічних зв'язків Одеського регіону в контексті світових інтеграційних процесів»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «8.05056 Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств (організацій)»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес розвитку зовнішньоекономічної діяльності Одеського регіону за умов світової інтеграції.

У роботі розглянуто теоретичні аспекти зовнішньоекономічних зв'язків регіонів України, чинники, які впливають на них, а також наведено методику їх оцінювання.

Проаналізовано зовнішньоторговельні зв'язки Одеського регіону в контексті світових інтеграційних процесів, розглянуто проблеми та чинники здійснення цих зовнішньоекономічних зв'язків, а також проведено аналіз міжнародних інвестиційних зв'язків Одеського регіону із країнами ЄС.

Запропоновано основні напрями формування ефективних зовнішньоекономічних зв'язків Одеського регіону в умовах європейської інтеграції, розглянуто шляхи покращення інвестиційного потенціалу Одеського регіону та перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків Одеського регіону з ЄС.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність регіону, зовнішньоекономічні зв'язки, європейська інтеграція, прямі іноземні інвестиції, світова інтеграція, зовнішня торгівля, експортний потенціал.

ANNOTATION

Hezalian I.A., « The main directions of development of international economic relations of the Odessa region in the framework of global integration processes»,
thesis for Master's degree in specialty «8.05056 International economic relations» under
the program «Foreign economic activity of enterprises (organizations)»,
Odesa National Economic University
Odesa, 2018

Master's qualification work consists of three sections. The object of research is the process of development of foreign economic activity of the Odessa region in conditions of world integration.

The theoretical aspects of foreign economic relations of the regions of Ukraine, factors affecting them, as well as the method of their evaluation are presented.

The foreign trade links of the Odessa region in the context of world integration processes are analyzed, problems and factors of implementation of these foreign economic relations are considered, as well as the analysis of international investment ties of the Odessa region with the EU countries has been carried out.

The main directions of formation of effective foreign economic relations of the Odessa region in the conditions of European integration are offered, ways of improving the investment potential of the Odessa region and prospects of development of foreign economic relations of the Odessa region with the EU are considered.

Key words: foreign economic activity of the region, foreign economic relations, European integration, foreign direct investments, world integration, foreign trade, export potential.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ РЕГІОНУ.....	7
1.1. Дослідження понятійно-термінологічної бази та форм зовнішньоекономічних зв'язків регіону.....	7
1.2. Фактори впливу на регіональні зовнішньоекономічні зв'язки за умов активізації світових інтеграційних процесів.....	12
1.3. Методичні засади оцінювання зовнішньоекономічних зв'язків регіону.....	24
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ В СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....	30
2.1. Аналіз зовнішньоторговельних зв'язків Одеського регіону із країнами ЄС.....	35
2.2. Аналіз міжнародних інвестиційних зв'язків Одеського регіону із країнами ЄС.....	40
2.3. Аналіз проблем та чинників здійснення зовнішньоекономічних зв'язків Одеського регіону із країнами ЄС.....	44
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНО- МІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	49
3.1. Формування ефективних зовнішньоекономічних зв'язків Одеського регіону в умовах європейської інтеграції.....	53
3.2. Напрями розвитку інвестиційного потенціалу Одеського регіону.....	53
3.3. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків Одеського регіону з ЄС.....	56
Висновки до розділу 3.....	67
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

Значимість зовнішньоекономічних зв'язків регіонів в процесі розвитку країни постійно зростає. Саме це зумовлено вибір теми дипломної роботи, яка охоплює не тільки теоретичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності окремих регіонів, а й надає загальне уявлення про її вплив на рівень розвитку країни.

Для України світові інтеграційні процеси – це нові можливості та шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника та вихід на світові ринки. Чим вищими є показники в галузі зовнішньоекономічної діяльності регіону, а також інвестиційна привабливість господарства, тим вищою є вірогідність ефективного взаємовигідного партнерства.

Отже, позитивні економічні показники Одеського регіону – це запорука добробуту населення області та значний вклад у стабільний розвиток країни. З огляду на це, тема дослідження є **актуальною**.

Серед вітчизняних і зарубіжних вчених, що присвятили свої праці дослідженню зовнішньоекономічних зв'язків, перш за все, слід зазначити: Н. С. Атокурова, А. Г. Дем'яненко, Л. М. Зайцева, О. А. Єрмакова, Ю. Г. Козака, Ю. Макогона, Л. Руденко, О. Рогача, Є. Савельєва, Є. Строева, О. Шниркова, Г. Чижикова й інших.

Незважаючи на значні наукові здобутки вчених-економістів, окремі аспекти проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності залишаються невирішеними. Важливим представляється визначення основних стратегічних напрямів інтеграції регіонів України до світового економічного простору

Метою роботи є дослідження основних характеристик зовнішньоекономічних зв'язків в контексті світових інтеграційних процесів, оцінювання їх сучасного стану, визначення перспективних напрямків розвитку Одеського регіону та надання подальших рекомендацій.

Для досягнення встановленої мети було поставлено наступні **задачі**:

- розкрити економічний зміст понятійно-термінологічної бази та форм зовнішньоекономічних зв'язків регіону;
- узагальнити фактори впливу на регіональні зовнішньоекономічні зв'язки за умов активізації світових інтеграційних процесів
- дослідити методичні засади оцінювання зовнішньоекономічних зв'язків регіону;
- проаналізувати стан та проблеми зовнішньоекономічних та міжнародних інвестиційних зв'язків Одеського регіону в сучасних інтеграційних процесах;
- сформулювати напрямки удосконалення зовнішньоекономічних зв'язків Одеського регіону в контексті світових інтеграційних процесів;
- запропонувати перспективні шляхи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків Одеського регіону з ЄС.

Об'єктом дослідження є процес розвитку зовнішньоекономічної діяльності Одеського регіону за умов світової інтеграції.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних положень і прикладних аспектів удосконалення зовнішньоекономічних відносин Одеського регіону в світових інтеграційних процесах.

Кваліфікаційна робота ґрунтується на використанні комплексу **загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів наукового пізнання**. Поєднання методів історичного та логічного, узагальнення та класифікації, наукової абстракції були застосовані в дослідженні теоретичних положень зовнішньоекономічних зв'язків регіонів. Із спеціальних методів наукового пізнання використано методи економічного аналізу (в процесі аналізу зовнішньоекономічної діяльності Одеського регіону), графічний (для наочного схематичного зображення результатів дослідження), табличний методи (подання результатів зведення та групування аналітичних даних зовнішньоекономічних зв'язків Одеського регіону); математико-статистичний

метод (при прогнозуванні динаміки економічних показників за допомогою трендової моделі).

Інформаційну базу дослідження склали офіційні дані Державного комітету статистики Одеського регіону, закони та нормативні акти Верховної Ради України, матеріали монографічних досліджень вітчизняних та закордонних вчених-економістів.

Усі розрахунки в науковій роботі здійснено за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Excel, прогнозування при використанні математико-статистичного пакету STATISTICA 8, а обробка інформації – Microsoft Word.

Основні положення та результати дослідження доповідались автором та схвалені та наступних конференціях:

Гезалян І.А., Євро регіон Нижній Дунай: перспективи для Одеського регіону / І.А. Гезалян // Двадцять перші економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Львів, 2017. – 151 с. – с. 84-85.

Гезалян І.А., Аналіз міжнародних інвестиційних зв'язків Одеського регіону із країнами ЄС / І.А. Гезалян // «Досягнення і проблеми сучасної економічної науки»: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування. – Тернопіль, 2017. – 94 с. – с. 11-14.

Структура дипломної роботи включає зміст, вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел із п'ятдесяти найменувань. Загальний обсяг 76 сторінок.

Висновки до розділу 3

Таким чином, розвиток і удосконалення транспортного та транзитного потенціалу області є одним з пріоритетних напрямків реалізації стратегії економічного та соціального розвитку, адже одним із наслідків стане збільшення валютних надходжень від експорту транспортних та інших послуг.

Узагальнюючи, можемо сказати, що конкурентоспроможність регіонів характеризується міжрегіональними відмінностями за рівнем інноваційного розвитку, надходженнями прямих іноземних інвестицій, розвитком малого й середнього підприємництва, розвитком інфраструктури, наявністю кваліфікованих кадрів, рівнем продуктивності праці й зайнятості.

Виходячи з наявних об'єктивних передумов та реальних конкурентних переваг - геополітичного розташування, природних, економічних, трудових та наукових ресурсів, а також тенденцій соціального та економічного розвитку території, було визначено основні стратегічні пріоритети Одеського регіону, які розглянути в контексті ефективних зовнішньоекономічних зв'язків.

Мені б хотілося зробити акцент на потенціалі портової сфери, адже після проведеного аналізу саме порт здається мені найбільш перспективною темою для обговорення.

Зокрема, завдяки співпраці України з ЄС вантажообіг товарів з / до країн Європи зріс в півтора рази в порівнянні з 2016 р В тому числі обсяг імпорту збільшився на 20 відсотків, експорту - на 30 відсотків.

А якщо виходити з чисел, то ключовим у третьому розділі стало прогнозування одного із важливих показників зовнішньоекономічної діяльності регіону – залучених прямих іноземних інвестицій. Прогнозне значення обсягу прямих іноземних інвестицій в Одеський регіон на 2019 рік при використанні трендової моделі складатиме 1942,18 млн.дол. США.

ВИСНОВКИ

В результаті виконаної роботи можна зробити теоретичні та практичні висновки та пропозиції.

Зовнішньоекономічні зв'язки – це сукупність видів зовнішньоекономічної діяльності держав і суб'єктів у всіх галузях економіки, відмінною ознакою яких є переміщення між країнами продукції, послуг, ресурсів – матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних. Однією з ключових проблем, які не дозволяють чітко визначити рівень інтегрованості українських регіонів є брак статистичної інформації щодо обсягів потоків товарів та послуг між ними. Саме тому в роботі було зроблено акцент на аналіз окремих чинників, таких як зовнішньоторговельні зв'язки Одеського регіону із країнами ЄС, а також міжнародні інвестиційні зв'язки Одеського регіону.

Якщо розглядати торгівлю Одеського регіону з Європейським Союзом, у 2016 році обсяг експорту товарів до країн ЄС становив 385,1 млн.дол., а в 2015 році взагалі 449,5 млн.дол. Експорт до країн СНД у 2016 році становив 120,3 млн.дол.США. Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн ЄС здійснювались до Іспанії, Нідерландів, Італії, Франції, Польщі, Бельгії. Імпорт товарів із країн Європейського Союзу становив 350,7 млн.дол. США. У 2016 році, тоді як з країн СНД – всього 172,8 млн.дол. США.

Впродовж 2010–2017 років Одеська область здійснювала активну зовнішньоекономічну діяльність у сфері залучення іноземних інвестицій. За обсягом прямих іноземних інвестицій впродовж 2010 – 2017 років область стабільно утримувала 7-е місце серед регіонів України. З точки зору розвитку Одеської області, при визначенні пріоритетів економіки, інвестиційно привабливими галузями є: морегосподарський комплекс, високотехнологічні галузі промисловості, переробка сільськогосподарської продукції, а також ті, що мають надзвичайно сприятливі передумови для розвитку, враховуючи природний та інші потенціали регіону і тенденції розвитку світової економіки

на основі процесів глобалізації та інтеграції (агропромисловий комплекс, туризм і рекреація).

Одним із важливих напрямків євроінтеграційного виміру є участь в діяльності міжнародних європейських об'єднань та організацій. Спільними зусиллями слід прагнути якомога повнішої реалізації завдань, поставлених при входженні Одеської області до складу єврорегіону "Нижній Дунай". До того ж, у 2014 р. в Одеській області здійснювалась реалізація трьох значних проектів, які фінансуються Європейським Союзом: проект «Міжнародний студентський центр туризму і рекреації: шлях до здоров'я нації», фінансування 1 780 тис. євро; проект «Мережа Чорного моря для сталого туризму – стратегія розвитку загального маркетингу в Чорноморському регіоні»; проект «Розвиток сталого туризму в регіоні «Нижній Дунай». Реалізується в рамках спільної операційної програми «Румунія – Україна – Республіка Молдова» задля налагодження співробітництва туроператорів країн-учасниць проекту з метою створення транскордонних маршрутів та популяризації місцевих історичних та культурних пам'яток.

Виходячи з наявних об'єктивних передумов та реальних конкурентних переваг - геополітичного розташування, природних, економічних, трудових та наукових ресурсів, а також тенденцій соціального та економічного розвитку території, протягом дослідження було визначено основні такі стратегічні пріоритети Одеського регіону. Природно-рекреаційний потенціал Приморських регіонів України є надзвичайно потужним. З найбільш актуального: у Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року серед сильних сторін області названо появу нових видів туризму («сільського», «зеленого» туризму).

Враховуючи особливості галузі та її роль у процесах економічних і соціальних перетворень, зростання промислового та сільськогосподарського виробництва, збільшення обсягів будівництва, пожвавлення ділової активності населення, транспортна політика регіону спрямовуватиметься на задоволення зростаючих потреб суспільства шляхом ефективного використання

транспортно-географічних переваг області у загальнодержавних інтересах для розширення експорту транспортних послуг.

З ключових тенденцій розвитку промисловості: наближення підприємств з переробки сільськогосподарської сировини до місць її виробництва; розвиток невеликих виробництв з високим рівнем технічного оснащення, широким застосуванням малогабаритного устаткування та збірних модулів; впровадження нових наукоємних технологій, входження на ринок інформаційних технологій. Інноваційна продукція та підприємства, які її виробляють, повинні мати державну підтримку на зовнішніх ринках, особливо у сфері захисту інтелектуальної власності. Таким чином ми забезпечимо постійний, потенційно прибутковий розвиток області.

Щодо іноземних інвестицій, на які можемо розраховувати Одеський регіон в майбутньому році, ми зробили такі прогнози. Станом на 2016 рік показник склав 1330,1 млн. дол. США, що майже в 6 разів вище в порівнянні з 2002 роком. Прогнозне значення обсягу прямих іноземних інвестицій в Одеський регіон на 2019 рік при використанні трендової моделі складатиме 1942,18 млн.дол. США. Відповідно до інтервального прогнозування обсягу прямих іноземних інвестицій в Одеський регіон на 2019 рік при достовірності 95 % допомогою трендового моделі показник складе по нижній межі 1744,28 млн. дол. США , а по верхній – 2140, 1 млн. дол. США. При достовірності 99 % обсяг прямих іноземних інвестицій в Одеський регіон на 2019 рік по нижній межі складе у сумі 1666,24 млн. дол. США, а по верхній – 2218, 14 млн. дол. США.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аттокурова Н.С. Современный мировой рынок и структурные сдвиги во внешнеэкономических связях / Н.С. Аттокурова // Вестник КРСУ. – 2008. – Т.8, № 3.
2. Балабанов І.Т., Балабанов А.І Економіка туризму. Навчальний посібник. - М: Фінанси і статистика, 2003. - 176 с.
3. Внешнеэкономическая деятельность предприятия : учебник для вузов / под ред. Р.И.Хасбулатова , В.М.Попова. – М.: Междунар. отношения, 2001. – 544 с.
4. Волович О. Південні ворота України (Одещина на шляху євроінтеграції) / О. Волович, С. Боева. // "Чорноморські новини". – 2006.
5. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>.
6. Гофман Н. Ф. Основы внешнеэкономической деятельности: Учеб. пособие для вузов / Гофман Н. Ф., Маховикова Г. А. – СПб.: Питер, 2001. – 201 с.
7. Демьяненко А. Г. Формирование модели комплексного анализа эффективности внешнеэкономической деятельности предприятия / А. Г, Демьяненко. // Экономика, финансы, право. – 2005. – №2.
8. Дідівський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / М. І. Дідівський. – Київ: Знання, 2006. – 462 с.
9. Економіко-статистичний аналіз агрегованих макроекономічних показників / В. В. Осипчук // Управління розвитком. - 2013. - № 22.
- 10.Єрмакова О.А., Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність регіону: навчальний посібник / О.А. Єрмакова, Ю.Г. Козак. – Одеса, 2013. – 332 с.
- 11.Закон України від 16.04.91 р. № 956-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

- <http://www.kmu.gov.ua/dmsu/control/uk/faq/fulllist?themeId=340403&qli=ststind=11>.
12. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств / за редакцією Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, І.Ю. Сіваченка. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 792 с.
 13. Иванова М.Б. Внешнеэкономическая деятельность: учебное пособие. — М.: Издательство РИОР, 2004. — 105 с.
 14. Козик В.В., Панкова Л.В., Карп'ян Я.С., Григор'єв О.Ю. Зовнішньоекономічні операції і контракти: навчальний посібник – 2-ге вид., перероб і доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.
 15. Ключник А. В., Слюсаренко А. В. Методичні підходи та методика аналізу впливу зовнішньоекономічних зв'язків на розвиток аграрного сектору економіки.
 16. Методологія комплексної оцінки рівня соціально-економічного розвитку області та її адміністративно-територіальних одиниць / за наук. та заг. ред. Л.М.Зайцевої. — Д.: ДРІДУНАДУ, 2003. — 132 с.
 17. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи – Львів: ІРД НАН України, 2003
 18. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.me.gov.ua/>
 19. Мозгальова В.М. Основні конкурентоспроможні фактори Одеського регіону / Мозгальова В.М., Алексеєнко Л.П.. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – №2.
 20. Моніторинг відносин Україна – ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/06780/review-3.2007.pdf>
 21. На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів / За ред. С. Максименка, І. Студеннікова. – К.: Логос, 2000.

- 22.Одеська область [Електронний ресурс] // Україна сьогодні – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Odesa/>
- 23.Основи зовнішньоекономічної діяльності. Методичний посібник до вивчення курсу для студентів ЗДІА спеціальності “Економіка підприємства” денної та заочної форм навчання / укл.: М.О.Ткаченко. – Запоріжжя, 2006. – 405 с.
- 24.Особливості зовнішньої торгівлі товарами і послугами у транскордонних регіонах, сформованих на кордоні між Україною та ЄС [Електронний ресурс] / В. В. Гоблик. // Ефективна економіка. - 2013. - № 4. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_4_1025
- 25.Особливості зовнішньої торгівлі послугами України з країнами Європейського Союзу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://integrationconference2011.wordpress.com/2011/07/11/hello-world/>
- 26.Паспорт Одеської області [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: dair.odessa.gov.ua
- 27.Підвищення конкурентоздатності економіки областей Заходу та Півдня України на основі формування нових виробничих систем (кластерів) : підсумки соціально-економічних досліджень / [під заг. ред. С.І. Соколенка] – К.: Міжнародна фундація сприяння ринку, 2005. – 222 с.
- 28.Піддубний О. С. Міжнародний менеджмент: навчальний посібник / за редакцією проф. І.О. Піддубного. – Харків: ВД “Інжек”, 2006. – 257 с.
- 29.Про Одещину [Електронний ресурс] // Одеська обласна державна адміністрація – Режим доступу до ресурсу: <http://oda.odessa.gov.ua/info/pro-odewinu/harakteristika/>
- 30.Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pbo.ztu.edu.ua>
- 31.Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / за ред. З. С. Варналія. – Київ: Знання України, 2005. – 498 с.

32. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ier.com.ua/files/Projects/2012/Рейтинг%20інвестиційної%20привабливості%20регіонів%202014.pdf>.
33. Скоропад І.С., Ефективність маркетингових заходів у системі зовнішньоторгівельних зв'язків / І.С. Скоропад, С.І. Герасименко // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2003. - №469.
34. Солонінко К.С. Міжнародна економіка : навч. пос. – Київ : Кондор, 2008 – 380 с.
35. Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://oda.odessa.gov.ua/>
36. Торгова Л. В. Основи зовнішньоекономічної діяльності: навчально-методичний посібник : [для студ. вищ. навч. закл.] / Торгова Л. В., Хитра О. В. — Львів : «Новий світ-2000», 2006. — 512 с.
37. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія / За заг.ред. І.В. Артьомова. – Ужгород: МПП «Гражда», 2012. – 520 с.
38. Третяк А.І. Роль прямих іноземних інвестицій у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону / А.І. Третяк // Науковий вісник ОНЕУ. – 2011. - №26(151). – С.154–162.
39. Тюріна Н. М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства [текст] Т 98 навчальний посібник / Н. М. Тюріна, Н. С. Карвацка. - К.: "Центр учбової літератури", 2013. - 408 с.
40. Україна в мировій економіці [Електронний ресурс]: веб- сайт. – Режим доступу : <http://readbookz.com/pbooks/book-41/ru/ chapter-2075/>
41. Федорук А.М. Диспропорції регіонального розвитку в ЄС [Електронний ресурс] / А.М. Федорук // Електронне наукове фахове видання "Державне

- управління: удосконалення та розвиток". – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=487>.
42. Фінанси: навч. посіб. / В.С. Загорський, О.Д. Вовчак, І.Г. Благун, І.Р. Чуй. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 247 с.
43. Чорне море і «Нижній Дунай» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.niss.gov.ua>
44. Шкурупій О.В. , Гончаренко В. В. , Артеменко І А. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч. Посіб. / За ред. О. В. Шкурупій. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 248 с.
45. Штангей Н.М. Зовнішньоекономічні зв'язки як засіб реалізації загальнодержавних інтересів / Н.М. Штангей, В.Ю. Аксьонова // Науковий потенціал України. – 2007. – С. 59-61.
46. Цьомик Ю.В. Критерії та показники оцінки ефективності зовнішньоекономічної системи України / Ю.В. Цьомик // Экономика и управление. – 2005. – №6.
47. Чучка І.М. Транскордонне співробітництво в контексті економічної безпеки України / І.М. Чучка, Р.І. Молдавчук // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9 (111). – С. 92–98.
48. Янковий О. Г. Вдосконалення планування на підприємстві за допомогою математико- статистичних методів прогнозування / О. Г. Янковий, О. Л. Гура // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 229–238.
49. Янковий О. Г. Латентні ознаки в економіці. Монографія / Янковий О. Г. – Одеса : Атлант, 2015. – 168 с.
50. Янковой А.Г. Математико-статистические методы и модели в управлении предприятием: Учебное пособие. – Одесса: ОНЭУ, ротاپринт, 2014. – 250 с.